

Emil Hruška

Boj o pohraničí

Sudetoněmecký freikorps
v roce 1938

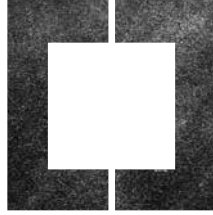
EDICE

MAGNETKA

EDICE

MAGNETKA

E

Emil Hruška

Boj o pohraničí

Sudetoněmecký freikorps
v roce 1938

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Ediční rada edice Magnetka

prof. PhDr. Radek Fukala, Ph.D. (Univerzita J. E. Purkyně Ústí nad Labem)

doc. PhDr. Jan Halada, CSc. (FSV UK, Institut komunikačních studií)

PhDr. Jan Koura, Ph.D. (FF UK, Ústav světových dějin)

PhDr. Miloslav Martínek, CSc.

Mgr. Jaroslav Kříž, Ph.D. (Městská knihovna Antonína Marka v Turnově)

JUDr. František Čermák

Copyright © Emil Hruška, 2013, 2018, 2024

Cover © Lukáš Tuma, 2024

Photos © archiv autora, Wikimedia Commons, 2024

Czech Edition © Nakladatelství Epoque, Praha 2013,
2018, 2024

ISBN 978-80-278-0203-6 (print)

ISBN 978-80-278-1482-4 (ePub)

ISBN 978-80-278-1483-1 (mobi)

ISBN 978-80-278-1484-8 (pdf)

OBSAH

Pár slov úvodem	9
Přípravy na horký podzim	10
Psychologická válka proti ČSR	10
Úloha Sudetoněmecké strany	13
Dobrovolná ochranná služba (FS)	14
Pokus henleinovců o protistátní puč	18
Stráž obrany státu (SOS)	23
Cheb, 13. září 1938	24
Henlein ještě v Aši	29
Aš: Nervozita stoupá	30
Poslední hodiny v Aši a útěk	34
Krise důvěry	37
Bezradnost a panika	39
Vzniká sudetoněmecký dobrovolnický sbor	43
Podle rozkazu č. 1	48
Páni velitelé	53
První bojové akce	59
Zpravodajská služba	61
Další útoky přes hranici	62
Rozkaz č. 6	64
Situace po 21. září 1938	67
„Svobodný stát Aš“	69
Svědectví JUDr. Karla Vojtěcha	71
Sudetoněmecká exekutiva	74

Henleinovci se opevňují	75
Boje u Libé	78
Přicházejí jednotky SS!	79
„Dobytí“ Sorkova.....	83
Zpátky do Aše	86
Willi Brandner a chorvatské Lidice	89
Horký podzim	93
Šluknovský výběžek	98
K. H. Frank versus vicekonzul Stechele	99
S Čechy jednat jako s válečnými zajatci!	101
Mobilizace.....	102
Dílčí bilance freikorpsu	104
„Zelená garda“	106
Od 26. září 1938.....	107
Blíží se tragické finále	111
Po Mnichovu	113
Hitler přijíždí, aneb nádherná nevyslovitelně krásná skutečnost.....	116
Generální zkouška.....	116
„Nastal náš nejhrdější, nejslavnější den...“	119
Jede se dál	125
Pro vás byl národ připraven tasit meč!	127
Konec freikorpsu	138
O medaili zvané „Sudetská“	140
Nebyl jen freikorps	142
Brandenburg: Freikorps pokračuje.....	144
Trestněprávní zodpovědnost členů freikorpsu	145
Data a jejich mezinárodněprávní a vnitropolitický význam	149
Pár slov na závěr	151
Prameny a literatura.....	153

Archivní prameny	153
Periodika.....	153
Literatura.....	153
O autorovi.....	155

PÁR SLOV ÚVODEM

V roce 1938 zanikla Československá republika, později zvaná „první“. Byla roztrhána na kusy a poslední sousto z ní pozřel Hitler v březnu následujícího roku.

Československo, ve druhé polovině třicátých – se specifickou výjimkou Švýcarska – poslední demokratický stát střední a jihovýchodní Evropy, se stalo prvním cílem přímé ozbrojené agrese nacistického Německa. Nacisté proto dali v září 1938 vzniknout protičeskoslovenské teroristické organizaci, nazvané Sudetoněmecký freikorps, tuto organizaci vyzbrojili a řídili její akce dle svých potřeb. Je ale také nutno připomenout pro některého čtenáře možná neznámou skutečnost: už v době před mnichovským diktátem operovaly na československém území pravidelné jednotky SS, které se vedle freikorpsu zúčastnily bojů s obránci republiky.

Československá republika byla podle mezinárodního práva ve válečném stavu s nacistickým Německem už od 17. září 1938, tedy jako první stát na světě! Důvodem byla agrese, jíž se proti ní Německo dopustilo právě ve dnech, kdy se bojovalo o české pohraničí. Tehdy byly stovky mrtvých a raněných i tisíce ztýraných Čechů a demokratických Němců, ale i Slováků, kteří se nacismu postavili se zbraní v ruce. Jako první v Evropě.

Památce těchto statečných lidí je věnována tato skromná kniha.

PŘÍPRAVY NA HORKÝ PODZIM

Psychologická válka proti ČSR

Dne 12. března 1938 došlo k připojení (anšlusu) Rakouska k Německé říši. Na konci září téhož roku nacisté rozbili Československo a jeho největší zbytek – Čechy a Moravu – okupovali o pár měsíců poději. Prvního zářijového dne roku 1939 napadli Polsko, čímž oficiálně začala druhá světová válka.

Postup nacistů jak při přípravách anšlusu Rakouska, tak během odtržení československých pohraničních území v roce 1938 a následném přepadení Polska v roce 1939 měl hodně společného. Byl totiž charakteristický cílevědomým, propracovaným a masivním spolupůsobením politických, vojenských a subverzních nacistických orgánů, institucí a masových médií (nástrojů propagandy) na jedné straně, a fašistických organizací a seskupení v zemích, které byly cílem nacistické agrese, na straně druhé.

Regulační mechanismus vojenské, politické, propagandistické a podvratné diverze, vyvinutý v průběhu těchto tří zásadních nacistických kampaní z let 1938–1939, skončil s rozpoutáním druhé světové války. Při následujících agresích ze strany nacistického Německa už nebyl opakován v dříve realizovaných formách, obsahu a rozsahu.

Příprava nacistické agrese proti Československu však byla – ve srovnání s postupem vůči Rakousku a Polsku – jedinečná.

A to jak svým promyšleným mechanismem kombinace válečné politiky, psychologického vedení války a praktické diverze (tj. špionáže, teroristických a sabotážních akcí), tak využitím nacistického „trojského koně“ *intra muros*: v tomto případě sudetoněmeckého henleinovského hnutí resp. Sudetoněmecké strany.

Dne 28. května 1938 Hitler schválil a o dva dny později podepsal Plán Grün (Zelený). Stálo v něm: „Došel jsem k nezměnitelnému rozhodnutí v dohledné době rozbít Československo vojenským zákrokem. Je věcí politického vedení vyčkat – nebo určit – dobu, která by byla vhodná z hlediska politického a vojenského. Nevyhnutelný vývoj situace v Československu, nebo vůbec jiných událostí v Evropě, jenž by nám nabídl překvapivě příznivou a jedinečnou příležitost, mohl by mě pohnout k včasnému jednání. Správná volba a rozhodné využití příznivého okamžiku jsou nejlepší zárukou úspěchu. Z tohoto důvodu se musí okamžitě začít s přípravami.“

Plán Grün předpokládal, že k 1. říjnu 1938 bude Československo vojensky zlikvidováno. Od 28. září 1938 měla být německá armáda připravena k útoku, přičemž její mobilizace by probíhala postupně, maskována jako rutinní manévry.

Poprvé v historii vojenství a válek byla v rámci Plánu Grün připojena k vojenským pasážím i část o psychologickém vedení války. To předpokládalo, že vláda a obyvatelé Československa budou zastrašeni, síla a vůle země k odporu bude rozdrčena, že ji německá národnostní menšina, v drtivé většině podporující Sudetoněmeckou stranu (SdP), v maximální míře zevnitř oslabí a rozloží.

Ze zahraničněpolitického hlediska mělo být Československo v důsledku koordinovaného působení nacistické psychologické (propagandistické) války natolik izolováno, aby

v okamžiku vojenského napadení stálo proti agresorovi osamoceno. Bez perspektivy.

Pokud šlo o mediální diverzi jako nástroj psychologické války vedené nacisty, říšskoněmecký tisk a rozhlas hrály klíčovou roli jak při eskalaci agresivity henleinovců, tak zastrašováním Československa a ovlivňováním západních mocností.

Tato média byla rovněž hlavním zdrojem šíření psychózy nejistoty a nenávisti mezi německým obyvatelstvem na obou stranách hranice a později zdrojem podněcování paniky i masových útěků sudetských Němců do Německa.

Štvaní říšskoněmeckého tisku však nezačalo teprve v roce 1938. Jak uvedl německý historik Werner Röhr, „měly za sebou v tuto dobu už některé kampaně různé doby trvání a různé intenzity. Tak tvoří centrálně řízené tiskové a rozhlasové štvaní od března do září 1938 jen jednu, byť rozhodující fázi v letitém štvavém tažení hitlerovského Německa proti svému demokratickému sousedovi“.

Je třeba také vzít v úvahu, že rozkladnou propagandu vedoucí z Německa stále více a čím dál méně skrytě prováděl rovněž henleinovský tisk a propagandistický aparát SdP, de facto řízený a „krmený“ z Německa. Velmi důležité místo v tomto rozkladném propagandistickém působení měla tzv. šeptaná propaganda (Flüsterpropaganda), opírající se o anonymitu a nemožnost určit původce předávaných zpráv, resp. tyto zprávy hodnověrně ověřit. Tento druh psychologické podvratné činnosti měl mezi německým obyvatelstvem v pohraničí nesmírný vliv.

Štvavá propaganda byla dovedně provázána s nejrůznějšími incidenty včetně násilných činů henleinovců. Ty pak byly značně zveličovány a zásadně interpretovány podle tohoto

stereotypu: provokace prý vzešla od československého státu a jeho představitelů. Sudetští Němci se naproti tomu chovali vždy ukázněně a trpělivě, snášejíce české ústrky. Pokud nacistická média informovala např. o pokusech henleinovců převzít na některých místech státní moc nebo o útocích sudetoněmeckých bojůvek vedených přes státní hranici, byly tyto akce podsouvány Čechům.

Úloha Sudetoněmecké strany

Nezastupitelnou roli při rozbití Československa a odtržení jeho pohraničních oblastí sehrála Sudetoněmecká strana (Sudetendeutsche Partei – SdP), a to jako klíčový nástroj psychologické války a dalšího rozkladného působení nacismu.

„Pokud je položena otázka, proč v roce 1938 nedošlo v ČSR v žádné provokaci *à la* Gliwice nebo k žádné vraždě německého vyslance, popř. britského zprostředkovatele lorda Runcimana (obojí nacisté zvažovali), může odpověď znít pouze takto: Jakákoli dodatečná provokace byla zbytečná, neboť SdP maximálně účinně sehrála roli trojského koně a osvědčila se jako Hitlerem přímo řízená výbušnina,“ napsal W. Röhr.

O tom, že o takových provokacích nacisté skutečně uvažovali, svědčí mimo jiné zápis učiněný Hitlerovým pobočníkem majorem Schmudtem z porady mezi Hitlerem a náčelníkem generálního štábu Keitelem 21. dubna 1938, kdy byly projednávány možnosti postupu proti ČSR: „1. Strategický přepad z modrého nebe bez jakékoli příčiny nebo možnosti výmluv je zamítnut. Neboť následek: nepříznivé světové mínění, které by mohlo vést k povážlivé situaci. Tento způsob by přišel v úvahu jen tehdy, kdyby se jednalo o odstranění posledního

protivníka na kontinentě. 2. Jednat po určité době diplomatického hašteření, jež by se mohlo postupně vystupňovat k válce. 3. Bleskový zákrok na základě incidentu (např. zavraždění německého vyslance u příležitosti protiněmecké demonstrace).“

V roce 1938 žilo v Československu na 3,2 milionu občanů německé národnosti. Z nich bylo na konci března toho roku organizováno v SdP celých 770 000 osob! Asi jednu desetinu členů této strany (75 000) tvořili funkcionáři na různých úrovních, 40 % z celkového počtu členů SdP představovaly ženy. Vzhledem k tak masové základně byla tehdy SdP jednou z nejsilnějších fašistických stran v Evropě.

V červenci 1938 měla SdP už 1,3 milionu členů, což představovalo 40,6 % občanů Československa německé národnosti. Ještě větší než početní síla této strany byl její politický vliv, který se projevil při komunálních volbách v květnu 1938, kdy SdP získala na 88 % německých hlasů a ovládla tak většinu obecních a městských správ v pohraničí.

Pro nacisty byla existence a činnost SdP mimořádně cenná proto, že jim umožňovala vydávat narůstající konflikt za ryze vnitrostátní spor. SdP byla legální politickou organizací silné národnostní menšiny, měla pevné sociální ukotvení a masový vliv. Československou vládu nacisté vehementně představovali jako viníka vyostřování situace a izolovali ji tak zejména na zahraničněpolitické úrovni.

Dobrovolná ochranná služba (FS)

Mobilizace Sudetoněmecké strany a jejích přívrženců v intencích politiky agrese proti Československu vyžadovala mimo

jiných organizační a personální předpoklady. K jejich naplnění patřilo to, že SdP zformovala a vycvičila své pořádkové oddíly – tzv. ordnery.

Budiž poznamenáno, že svou pořadatelskou službu (Ordnungsdienst) začala budovat hned po svém založení v roce 1933 už Sudetoněmecká vlastenecká fronta (SHF), předchůdkyně SdP. Oficiálním posláním této služby bylo zajišťovat pořádek při schůzích a shromážděních a chránit je před politickými odpůrci; ve skutečnosti se však jednalo o úderné oddíly s potenciálně teroristickými úkoly.

K systematickému budování pořadatelských oddílů přikročila SdP v souvislosti s přípravami na parlamentní volby v roce 1935. Na důvěrné konferenci funkcionářů SdP, konané o Velikonocích toho roku v Chebu, bylo rozhodnuto, že počínaje 1. květnem 1935 má být v každé místní organizaci (skupině) SdP zřízen zvláštní oddíl ordnerů.

Ačkoliv tyto oddíly byly po volbách formálně zrušeny, ve skutečnosti existovaly nadále za tichého souhlasu státních orgánů. Na bázi ordnerských oddílů vznikla v polovině května 1938 tzv. Dobrovolná ochranná služba – FS (Freiwilliger Schutzdienst). Jednalo se o formaci budovanou podle vzoru německých SA, jež se v dalších měsících stala hlavním nositelem henleinovského teroru v Československu.

Založení FS oznámil sudetoněmecký tisk 14. května 1938. Na ustavujícím shromáždění v Chebu bylo zformováno vedení FS v tomto složení: svazový vůdce Konrad Henlein, tajemník Fritz Köllner a náčelník štábu Willi Brandner, který byl zároveň pověřen výstavbou oddílů FS. (O Brandnerovi ještě na jiných místech.)

Ve svém svolání k založení FS Brandner uvedl: „To, co bude od FS vyžadováno, bude přesahovat, pokud jde

o tvrdost výkonu služby, dosavadní nasazení a veškerou dosavadní službu a veškerou dosavadní výchovu... S tímto mužstvem FS pochodujeme až k vítězství naší národní skupiny v boji za její životní práva a životní prostor.“

Když československý ministr vnitra dne 17. května 1938 vytvoření FS schválil, měla tato formace už na 15 000 provedených členů. Jak vůbec mohly československé úřady takovou organizaci povolit?

„Jednal jsem s panem prezidentem o stanovisku vlády k tzv. Freiwilliger Schutztruppen, které si Henleinova strana zřídila,“ poznamenal si 17. května 1938 kancléř dr. Šámal. „Pan prezident sdělil důvěrně, že v této věci mu velmi rozčileně telefonoval ministr Bechyně, a že si ho pozval tedy k rozmluvě. Ministr Bechyně žádal za ostrý zákrok proti těmto formacím. Pan prezident ho upozornil, že věc není tak jednoduchá. Veškeré téměř strany za souhlasu vlády si podobné formace zřídily. Vláda přihlížela klidně ke zřízení černých košil, fialových košil, šedivých košil atd. Za tohoto stavu věci není možno jen tak beze všeho henleinovcům formaci zakázat.“

Počátkem července byly v různých místech pohraničí zorganizovány jakési odvozy k FS. Jejich členové byli rozděleni do těchto kategorií (skupin):

Kategorie A: tvořili ji nejspolehlivější a fyzicky nejzdatnější henleinovci, v naprosté většině členové turnerského svazu, kteří měli vykonávat funkci strážců „vnitřní čistoty“ SdP a plnit pro vedení strany tajnou informační a bezpečnostní službu. Kategorie A se skládala z tzv. dohlížecích oddělení a podléhala přímo vedení SdP. Kromě vnitřní kontroly obstarávali příslušníci kategorie A informace o politických protivnících a prováděli vojenskou špionáž.